

NEKATERI PRE(PO)MISLEKI OB VSTOPANJU V EU

Povzetek. *Avtorja se sprašujeta, kakšen je odnos med politično odločitvijo za širitev Evropske unije (EU) in gospodarski mi interesi držav. Politična odločitev se sklicuje na enkratno zgodovinsko priložnost evropske združitve, proces pristopanja pa naj bi pomagal državam v prehodu pri vzpostavljanju tržnega gospodarstva, demokracije, pravne države in zaščite človekovih pravic. To dvojnost političnega in gospodarskega interesa avtorja analizirata glede na pogajanja o pristopu Slovenije k EU. Analizirata pogajalska poglavja, ki se zdijo najznačilnejša, o prostem pretoku kapitala, carinski uniji, prostem pretoku oseb, finančnih in proračunskih določbah, kmetijstvu ter regionalni politiki in koordinaciji strukturnih skladov. V vseh teh poglavjih je opaziti, da ekonomski interes prevladuje nad političnimi deklaracijami, s tem da so gospodarski interesi držav kandidatk in držav članic EU nasprotujoči. V pogajanjih ima EU, ki je združba držav, precej večjo pogajalsko moč in od držav kandidatke zahteva zadeve, ki jih ne izpolnjujejo niti države članice, včasih pa celo zadeve, ki niso del pravnega reda EU, so pa v korist državam članicam. Ali naj zaradi tega države kandidatke odstopijo od svojih ciljev postati polnopravne članice EU, se sprašujeta avtorja? Odgovor je negativen, toda države kandidatke bi se iz tega morale naučiti, kakšno politiko naj bi zagovarjale, ko bodo enkrat postale članice EU, saj je lahko od tega odvisna nadaljnja usoda integracije.*

Ključne besede: *Evropska unija, širitev, pristopna pogajanja, gospodarski interes, prosti pretok kapitala, carinska unija, prosti pretok oseb, finančne in proračunske določbe, kmetijstvo, regionalna politika in koordinacija strukturnih skladov.*

Uvod

Večinoma se govori o tem, da pri projektu pridruževanja Evropski uniji (EU) ne gre za denar, temveč za vladavino prava, demokracijo in človekove pravice. Projekt pridruževanja EU naj bi bil predvsem politični projekt, ki se loteva edin-

* Dr. Bojko Bučar, redni profesor na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani.

* Mag. Irena Brinar, asistentka na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani.

stvene zgodovinske priložnosti združevanja Evrope. Toda včasih se lahko vprašamo, ali je to res tako. Morda pa tudi projekt pridruževanja EU (če parafraziramo marksiste) zgolj dokazuje, da ni 'politika' nič drugega kot 'koncentrirana ekonomika'. V prispevku bomo preučili izbrane teme iz pristopnih pogajanj, ki kažejo na to, bolj zakrito stran pogajalskega procesa. Dovolj pogosto je že bilo poudarjano, da EU z uvajanjem demokracije in pravne države pomaga državam kandidatkam pri preoblikovanju njihovih političnih in pravnih sistemov. Predvidevamo, da vsaj vladavina prava vključuje tudi idejo o enakopravnosti in spoštovanju prava v mednarodnih odnosih. Poleg tega EU pomaga državam kandidatkam pri preoblikovanju njihovih gospodarskih sistemov v delujoča tržna gospodarstva. Ko naj bi bil proces preoblikovanja končan, naj bi se končala tudi pristopna pogajanja in te države naj bi postale članice EU. Domnevno je od držav kandidatk odvisno, ali so pripravljene prevzeti *acquis communautaire* (pravni red EU) in se tako usposobiti za pristop. Če pa pogledamo pristopna pogajanja med Slovenijo in EU, se lahko vprašamo, ali je to res tako. Zdi se, da bolj kot so države kandidatke na pristop pripravljene, manj jih je EU pripravljena sprejeti.

Omenjeno delitev med gospodarskimi in političnimi interesi bomo preučili glede pogajanja med Slovenijo in EU v različnih pogajalskih poglavjih. Kot je namreč znano, so pogajanja med EU in državami kandidatkami razdeljena na 31 poglavij. Do 11. junija leta 2002 je Cipru in Litvi uspelo začasno zapreti 28 poglavij, Sloveniji in Latviji 27 (za Slovenijo glej Tabelo 1), Estoniji in Slovaški 26, Poljski in Češki 25, Madžarski 24, Malti 22, Bolgariji 20 in Romuniji 11 (*Accession negotiations: State of play*, 11. 6. 2002). Od poglavij, ki so že zaprta v pogajanjih med Slovenijo in EU, se bomo ustavili le pri tistih, pri katerih je omenjena dilema najočitnejša. Nato se bomo posvetili poglavjem, ki so še odprta, vendar tudi zgolj s poudarkom na le nekaterih vprašanjih.

TABELA 1: Pregled stanja pogajanj Slovenije (z dne 11. 6. 2002)

ZAČASNO ZAPRTA POGLAVJA	Prehodna obdobja, izjeme
1 - Prosti pretok blaga	prehodno obdobje
2 - Prosti pretok oseb	–
3 - Prosti pretok storitev	dve prehodni obdobji
4 - Prosti pretok kapitala	–
5 - Pravo gospodarskih družb	–
6 - Konkurenca in državne pomoči	–
8 - Ribišтво	–
9 - Transportna politika	–
10 - Davki	tri prehodna obdobja; ena izjema
11 - Ekonomska in monetarna unija	–
12 - Statistika	–
13 - Socialna politika in zaposlovanje	prehodno obdobje
14 - Energetika	prehodno obdobje
15 - Industrijska politika	–
16 - Mala in srednja podjetja	–
17 - Znanost in tehnologija	–
18 - Izobraževanje, usposabljanje in mladina	–
19 - Telekomunikacije in inform. tehnologija	–
20 - Kultura in avdio-vizualna politika	–
22 - Okolje	tri prehodna obdobja
23 - Varstvo potrošnikov in zdravja	–
24 - Pravosodje in notranje zadeve	–
25 - Carinska unija	–
26 - Zunanji odnosi in razvojna pomoč	–
27 - Skupna zunanja in varnostna politika	–
28 - Finančni nadzor	–
30 - Institucije	–
ODPRTA POGLAVJA	
7 - Kmetijstvo	štiri prehodna obdobja; pet izjem
21 - Regionalna politika in strukturni skladi	–
29 - Financiranje in proračun	prehodno obdobje
ŠE NEODPRTA POGLAVJA	
21 - Drugo	

Vir: Pogajalska izhodišča Republike Slovenije.

Izbrana značilna vprašanja iz zaprtih poglavij

Pri zaprtih poglavjih je treba omeniti značilne probleme, ki so se pojavljali vsaj v treh poglavjih: o prostem pretoku kapitala (št. 4), carinski uniji (št. 25) in prostem pretoku oseb (št. 2). Oglejmo si jih po tem vrstnem redu.

Glede na izrecno zahtevo Italije, da mora Slovenija tujcem (tj. državljanom EU) omogočiti nakup nepremičnin, je morala Slovenija še pred podpisom Sporazuma o pridružitvi (evropskega sporazuma) spremeniti svojo ustavo. Slovenija je bila mnenja, da bo omenjena sprememba ustave pred podpisom Evropskega sporazuma omogočila, da se bo poglavje o prostem pretoku kapitala zaprlo brez kakršnih koli težav. Vendar pa je Slovenija ustavne določbe spremenila tako, da je nakup zemlje s strani tujcev pogojevala z vzajemnostjo.¹ Menila je, da je to glede na nekatere veljavne omejitve za nakup zemlje s strani tujcev v nekaterih državah članicah (npr. na Danskem, v Grčiji in v tistem času tudi v Italiji) ter kasneje tudi z vidika prehodnih obdobj, ki so bila za nakup nepremičnin odobrena nekaterim državam kandidatkam, utemeljen ukrep.² Komisija pa je kljub temu, da je bilo načelo vzajemnosti sestavni del Priloge XIII Evropskega sporazuma, izpostavila vprašanje skladnosti ustavne določbe z *acquisom*. Pogojevanje pravice do nakupa nepremičnin z vzajemnostjo naj bi namreč nasprotovalo dvema temeljnima načeloma Pogodbe o Evropski skupnosti (ES): prepovedi diskriminacije (po kateri državljan države članice EU ne smejo biti obravnavani drugače kot lastni državljani) in brezpogojni naravi pogodbe (ko pogodbenice torej ne morejo pogojevati pravic). Komisija je tudi menila, da se zaradi različne gospodarske razvitosti držav kandidat ista načela ne morejo uporabljati sočasno za vse države kandidatke in da se lahko na podlagi načela razlikovanja nekaterim (manj razvitim) kandidatkam dovolijo različna prehodna obdobja. Slovenija zaradi svoje domnevno večje razvitosti ne bi sodila v slednjo skupino. Na podlagi teh dejstev se je Slovenija odločila, da umakne pogajalsko izhodišče glede vzajemnosti. Zavezala se je, da bo 68. člen svoje ustave spremenila do 31. 12. 2002, s tem da bi sprememba začela veljati z dnem pristopa Slovenije k EU.³ Ob tem je Slovenija izrazila pričakovanje, da bo Komisija slovensko pripravljenost spoštovanja načel nediskriminacije, brezpogojnosti in razlikovanja upoštevala in da bo uporabila iste standarde in načela, ko bo preučevala možnosti za uvedbo prehodnih obdobj, ki bi jih države članice želele

¹ Ministrstvo za pravosodje je od začetka veljavnosti zakona o ugotavljanju vzajemnosti v obdobju od februarja 1999 do maja 2002, prejelo 85 zahtev državljanov EU. Vzajemnost je bila ugotovljena v 32 primerih (Poročilo o napredku Republike Slovenije pri vključevanju v Evropsko unijo, junij 2002, str. 20-22).

² V pristopnih pogajanjih je npr. Slovaška dosegla sedemletno prehodno obdobje glede nakupa kmetijskih zemljišč in gozdov, medtem ko sta Madžarska in Češka dosegli sedemletno prehodno obdobje za kmetijska zemljišča in petletno za vse druge nepremičnine (Enlargement Weekly Newsletter, 29. 06. 2001). Poljska pa je celo zahtevala osemnajsetletno prehodno obdobje za kmetijska zemljišča in desetletno za vsa preostala zemljišča. V teh prehodnih obdobjih slovenski državljani ne bi mogli kupiti nepremičnin npr. v omenjenih državah, medtem ko bi obratno bilo mogoče.

³ Hkrati slovenska vlada načrtuje celo vrsto ustavnih sprememb, t. i. Evropsko poglavje spremembe (Slovenia Weekly 2001). Te bodo državi omogočile članstvo v naddržavni organizaciji, uresničevanje zakonov in predpisov take organizacije v Sloveniji in izročanje svojih državljanov. Javne razprave so med drugim pokazale, da pravna stroka glede take rešitve ni enotna.

vsiliti državam kandidatkam. Še posebej naj bi to veljalo v poglavju o prostem pretoku oseb. Ta pričakovanja Slovenije pa se niso uresničila.

Zdi se, da Slovenija ni takoj spoznala, da je vztrajanje Komisije pri načelu nediskriminacije tesno povezano z vprašanjem denacionalizacije. To se je podobno kot nakup nepremičnin s strani državljanov EU nepričakovano znašlo v pristopnih pogajanjih. Slovenija je leta 1991 sprejela zakon o denacionalizaciji, s katerim naj bi se z nacionalizacijo in konfiskacijo odvzeto premoženje s strani socialističnega/komunističnega režima vrnilo upravičencem, torej nekdanjim zakonitim lastnikom.⁴ Zakon o denacionalizaciji pa ima pomembno omejitvev. Kot upravičence namreč priznava le tiste fizične osebe, ki so bile na določen datum ob koncu druge svetovne vojne državljani Jugoslavije, kar pomeni, da so tujci kot upravičenci izzeti. Komisija je od začetka pogajanj vprašanje denacionalizacije vključevala v letna poročila o napredku Slovenije pri vključevanju v EU, in sicer v smislu izpolnjevanja političnih meril za pristop ter v okviru ocene o zaščiti človekovih pravic in pravic manjšin. To vprašanje je bilo tudi obravnavano na posvetovanjih v dvostranskih pogovorih s Komisijo o predpristopni strategiji. Po petem zasedanju pristopne konference (30. 9. 1999) pa je Komisija to temo nenadoma vključila v poglavje o prostem pretoku kapitala, in sicer je pozvala k nediskriminaciji pri denacionalizaciji v skladu s pravnim redom EU. Čeprav ta zahteva ni povsem jasna, se zdi, da meri na to, da bi morali biti tudi tujci upravičeni do povrnitve nacionaliziranega premoženja. Vključitev tega vprašanja v pogajalski proces je bila posledica zahtev Avstrije in Nemčije, ki sta izražali, kot se zdi, interes potencialnih denacionalizacijskih upravičencev, med njimi tudi nekaterih visokih uradnikov evropske administracije (Pintar, 2000). Slovenija je zagovarjala stališče, da denacionalizacija ni del *acquisa*, da v začetku pogajanj ni bila del pregleda usklajenosti zakonodaje (*screening*) in da torej EU spreminja svoja lastna pravila. Zaradi tega ugovora je Sloveniji končno le uspelo zapreti poglavje o prostem pretoku kapitala. Vendar pa je Komisija to vprašanje le predstavila ponovno nazaj k oceni izpolnjevanja prvega kopenhavnskega merila, ki med drugim zahteva pravno državo, spoštovanje človekovih pravic in zaščito manjšin. To vprašanje je bilo torej samo preloženo, ne pa tudi odpravljeno.

Do konca julija 2001 je bilo končno po dolgotrajnih in napornih pogajanjih mogoče zapreti tudi poglavje o carinski uniji (Delo, 30. 7. 2001, str. 2). Vprašanje prostocarinskih prodajaln, ki so (poleg na letališčih in v pristaniščih) tudi na vseh kopenskih mejah Slovenije, je bilo najprej sproženo s strani Avstrije in Italije v dvostranskih odnosih s Slovenijo. Obe državi sta trdili, da ima obstoj obcestnih prostocarinskih prodajaln resne škodljive učinke na njihova gospodarstva, zlasti na obmejnih območjih. Domnevno naj bi upadale gospodarske dejavnosti, zaradi česar naj bi bila ogrožena delovna mesta. Zaradi pritiska regionalnih in lokalnih

⁴ Največji možni znesek v zvezi z oceno zahtevanega premoženja je bil omejen na 5,9 milijarde DEM. Maja leta 2002 je bila vrednost dejansko zahtevanega premoženja 4,73 milijarde DEM (2,42 milijarde EUR). Skupna vrednost zahtevanega premoženja še naprej raste zaradi možnosti, da se lahko še vedno vlaga zahtevke za vrnitev premoženja agrarnih skupnosti. Delež vrnjenega premoženja je konec maja leta 2002 znašal 66 % vseh zahtevkov (Poročilo o napredku Slovenije pri vključevanju v Evropsko unijo, junij 2002, str. 15).

oblasti sta Italija in Avstrija zahtevali od Slovenije zaprtje obcestnih prostocarinskih prodajaln (ne pa tudi na letališčih in v pristaniščih). Ugovor Slovenije, da ima plačilnobilančni primanjkljaj z obema državama, se ni izkazal za pomembnega.⁵ Slovenija je celo zatrjevala, da ima primanjkljaj tudi, če se upošteva zgolj maloobmejni promet.⁶ Za Slovenijo so bile prostocarinske prodajalne dobrodošel vir dohodka, ki so poleg tega zagotavljale okoli 300 delovnih mest. Ker je Slovenija zavrnila zaprtje prostocarinskih prodajaln, je Avstrija kot protiukrep prepovedala avstrijskim državljanom kakršen koli uvoz tobačnih izdelkov iz Slovenije. Ta ukrep je meril na količino 200 cigaret na osebo, kar je mednarodno priznana količina, ki je oproščena carine. Italija pa je znižala cene bencina za prebivalce obmejne regije Furlanije in Julijske krajine. Obe državi sta iz tega vprašanja naredili evropski problem in tako je bilo v Evropski sporazum iz leta 1996 vneseno dvoumno določilo, ki ga je EU razlagala kot obveznost Slovenije, da takoj (do 1. 7. 1998 ali najkasneje ob začetku veljavnosti Evropskega sporazuma) zapre sporne prostocarinske prodajalne na kopenskih mejah z državami članicami EU in državami kandidatkami za EU. Slovenija pa je določilo razlagala le kot obljubo, da ne bo odprla novih prodajaln. EU je to vprašanje omenila v poglavju o carinski uniji in poglavju o davkih. Slovenija je razumela, da bo morala prostocarinske prodajalne zapreti pred vstopom v EU, manj pa, da jih bo morala zapreti ob pridružitvi, še posebej, ker EU od Češke ni zahtevala zaprtja prostocarinskih prodajaln ob meji z Avstrijo. V nasprotujočih si mnenjih, ki so sledila, je takratni slovenski zunanji minister obljubil, da se bodo sporne prodajalne zaprle. Vendar pa vlada zaradi notranjepolitičnih razlogov te obljube ni takoj izpolnila. Zato se je problematika ponovno pojavila na dnevnem redu pogajanj četrte medvladne pristopne konference (na ravni namestnikov glavnih pogajalcev). To vprašanje je v Sloveniji postalo pomemben notranjepolitičen spor, za katerim je stal močan in bogat lobi lastnikov prostocarinskih prodajaln (ki so služili s tem, da so v ceno potrošniških dobrin vključili del vsote, katere celoto so lastniki navadnih prodajaln sicer kot davek morali odvajati državi). Da je šlo za prvovrstno notranjepolitično vprašanje, lahko ponazorimo tudi s tem, da sta dve raziskavi o gospodarskih učinkih zaprtja prodajaln, ki ju je financirala vlada in ju je izvedel isti raziskovalni inštitut, prišli do precej različnih izsledkov. Po prvi raziskavi je bilo ugotovljeno, da bi imelo zaprtje prostocarinskih

⁵ V letu 1999 je bil slovenski izvoz v Avstrijo 622 milijonov USD, medtem ko je bil uvoz 805 milijonov USD, kar je pomenilo primanjkljaj v višini 183 milijonov USD. Naslednje leto se je slovenski izvoz povečal na 656 milijonov USD, uvoz pa na 832 milijonov USD, s čimer se je primanjkljaj zmanjšal na 176 milijonov USD. Trgovinska menjava z Italijo je še manj ugodna za Slovenijo. V letu 1999 je slovenski izvoz v Italijo znašal 1.176 milijonov USD, uvoz pa 1.686 milijonov USD, kar je povzročilo primanjkljaj v višini 510 milijonov USD. V letu 2000 se je slovenski izvoz povečal na 1.188 milijonov USD, vendar pa se je povečal tudi uvoz na 1.761 milijonov USD, kar je celo povečalo primanjkljaj na 573 milijonov USD (*Monthly Bulletin* 2001, str. 63). Italija trdi, da v te zneske niso všteti prihodki, ki jih ima Slovenija od italijanskih igralcev na srečo v slovenskih igralnicah, medtem ko podobno trdi Avstrija za prihodke od tranzitnega transporta.

⁶ Italijanske in avstrijske obmejne regije naj bi imele dobiček od dnevnih nakupov slovenskih državljanov, zlasti ker je, razen bencina, večina blaga cenejšega v obeh članicah EU.

prodajaln uničujoče gospodarske učinke, po drugi pa, da bi bili ti zanemarljivi.⁷ Izsledke druge raziskave je bila odločitev slovenske vlade, da sporne prodajalne zapre in jih preoblikuje v običajne trgovine, razen prostocarinskih prodajaln ob meji s Hrvaško (Glavič 2000).⁸ Slovenija je med pogajanja izpodbijala odločitev EU, da Italiji dovoli zmanjšati davke na bencin v Furlaniji in Julijski Krajini. Za Slovenijo je znižanje cene pomenila kršitev pravil o konkurenci, državnih pomočeh in trgovini po Evropskem sporazumu. Prav tako je Slovenija izpodbijala avstrijsko prepoved uvoza kakršnih koli tobačnih izdelkov iz Slovenije avstrijskim državljanom. Komisija je odgovorila, da je italijanski primer usklajen z evropsko zakonodajo, ki dovoljuje začasne zaščitne ukrepe pri enkratnih izjemnih motnjah na trgu. V primeru Avstrije pa naj bi šlo za kršenje mednarodnopravnih in ne evropskih norm, njihov ukrep pa naj bi po zaprtju prostocarinskih prodajaln tako in tako postal nepotreben.

Tretje poglavje, ki ga moramo omeniti, je poglavje o prostem pretoku oseb, ki je za Slovenijo gotovo med bolj spornimi. EU je junija leta 2001 uradno predstavila svoje izhodišče, v skladu s katerim bi za slovensko delovno silo, podobno kot za tisto iz vseh drugih srednje- in vzhodnoevropskih (SVE) držav kandidatke, v državah članicah EU veljalo sedemletno prehodno obdobje. V tem obdobju ne bi veljala pravila o prostem pretoku oseb na enotnem evropskem trgu med prihodnjimi državami članicami (sedanjimi kandidatkami) na eni strani in sedanjimi državami članicami na drugi strani. To se je zgodilo predvsem na zahtevo posameznih držav članic (Avstrija in Nemčija), ki so želele zaradi visoke brezposelnosti zaščititi svoj trg delovne sile. Izjeme bi bile mogoče le na podlagi dvostranskih sporazumov med posameznimi državami članicami in državami kandidatkami.⁹ Vendar pa za države kandidatke, ki ne spadajo v skupino SVE, kot sta Malta in Ciper, ta omejitvev

⁷ Prva raziskava je temeljila na predpostavki, da je le 10 % potrošnikov v prostocarinskih prodajalnah slovenskih državljanov (Damijan/Kopatin 1999), medtem ko je druga raziskava (iste raziskovalne organizacije) upoštevala, da je 42 % potrošnikov domačih (Kovač 1999). Avtorji prve raziskave so se izgovarjali, da so jih zavedli lastniki prostocarinskih prodajaln.

⁸ V začetku leta 2001 je Državni zbor Republike Slovenije končno sprejel zakon o preoblikovanju prostocarinskih prodajaln v navadne trgovine. Zakon je začel veljati 21. 9. 2001. To je omogočilo začasno zaprtje poglavja o carinski uniji, vendar pa je vprašanje prostocarinskih prodajaln ostalo v poglavju o davkih, ki se je zaprlo šele decembra leta 2001 v okviru zadnjega kroga pristopnih pogajanj pod belgijskim predsedstvom.

⁹ EU se je obvezala, da bi po dveh letih ponovno preučila svojo omejitev in v skladu z ugotovitvami o delovnih migracijah med obema stranema sprejela bodisi strožje, bodisi milejše ukrepe. V skladu s prehodnim obdobjem lahko sedanje države članice ohranijo nacionalne ukrepe do dveh let po pristopu novih članic. Po teh dveh letih naj bi Svet na podlagi poročila Komisije sprejel sklep o odpravi ali podaljšanju prehodnega obdobja. Države članice, ki bodo izrecno najavile ohranitev nacionalnih ukrepov, jih bodo lahko podaljšale še za tri leta. Po skupno petih let lahko prehodno obdobje podaljšajo še za dodatni dve leti tiste države članice, ki bi to izrecno zahtevale na podlagi ugotovljenih dejanskih ali pričakovanih motenj na trgu delovne sile. Tiste države članice, ki bi prehodno obdobje opustile, pa bi lahko v sedmih letih od pristopa novih članic uporabile t.i. 'varnostno klavzulo', ki jim po potrebi omogoča začasno uvedbo zaščitnih ukrepov. Skupno stališče EU tudi predvideva, da lahko v okviru prehodnega obdobja Avstrija in Nemčija, dokler uporabljata nacionalne ukrepe za prost pretok delavcev iz SVE držav, v posameznih občutljivih sektorjih (kot npr. v gradbeništvu, industriji čiščenja, socialnih storitvah itn.) uporabita omejitvene ukrepe zoper začasno namestitvev delavcev gospodarskih družb s sedežem v SVE državah, ki bi pridobile posle v omenjenih 'starih' državah članicah.

ne bi veljala. Za Slovenijo je bilo tako stališče nesprejemljivo, še posebej, ker se zdi, da temelji na neutemeljenem razlikovanju med državami kandidatkami, ki pomeni diskriminacijo glede dostopa do trga delovne sile kot sestavnega dela enotnega trga v EU. Po drugi strani pa ta omejitvena politika ni usklajena z načelom dovoljenega razlikovanja med posameznimi državami kandidatkami iz SVE. Analiza dejavnikov, ki vplivajo na delovno migracijo, ki jo je izvedel ljubljanski Inštitut za ekonomska raziskovanja (Bevc/Prevolnik-Rupel, 2000: 3), kaže, da ima Slovenija več skupnega s Ciprom in Malto kot z državami SVE. Zato je Slovenija pričakovala, da bo obravnavana podobno kot obe sredozemski državi. Zemljepisni položaj Slovenije je dejansko podoben češkemu, slovaškemu in madžarskemu, medtem ko sta Malta in Ciper kot otoški državi v drugačnem položaju. Vendar pa imata obe slednji državi in Slovenija, gledano z zgodovinske perspektive, podobne gospodarske povezave z Zahodno Evropo. V primeru Slovenije so zgodovinsko odprte meje nekdanjega samoupravnega socialističnega sistema, dvostranski sporazumi z nekaterimi zahodnimi državami že v šestdesetih letih in Sporazum o sodelovanju z Evropsko gospodarsko skupnostjo (EGS) iz leta 1980 omogočali, da je v preteklosti slovenska delovna sila imela lažji dostop do trga delovne sile zahodnih razvitih držav. Tudi v prihodnosti ni pričakovati povečane migracije delovne sile, kar vključuje tudi dnevne migracije delavcev v sosednje države. Vse tri države (Malta, Ciper in Slovenija) imajo tudi primerljivo število prebivalcev. Relativno nizko število prebivalcev v Sloveniji (manj kot dva milijona) pomeni, da je možnost za morebitne migracije skoraj zanemarljiva. Glede na staranje prebivalstva in zmanjševanje rodnosti pa lahko pričakujemo, da bodo te migracije v prihodnosti še manjše. Tudi gospodarska primerjava med državami kandidatkami da podobne sklepe (glej Tabela 2). Res je, da se delovna storilnost in raven plač med 13 državami kandidatkami in 15 državami članicami EU močno razlikuje, vendar so po teh dveh merilih velike razlike tudi med samimi državami kandidatkami. Upoštevajoč samo države kandidatke iz SVE, se glede Slovenije pokažejo nekatere opazne razlike v delovni storilnosti in BDP na prebivalca.¹⁰ Po podatkih glede kupne moči je Slovenija v letu 2000 celo preseгла 70 %.

¹⁰ V letu 1998 so vse države kandidatke iz SVE skupaj dosegle le 41 % povprečne delovne storilnosti v EU. Slovenija sama pa je z 71 % povprečne delovne storilnosti v EU najbližje temu povprečju. V enakem obdobju je bila povprečna delovna storilnost v kmetijskem sektorju v SVE državah le na ravni 28 % povprečja EU, medtem ko se je Slovenija s 94 % skoraj približala povprečju delovne storilnosti kmetijskega sektorja v EU. Po podatkih Eurostata je Slovenija v ospredju med 13 državami kandidatkami. V petih letih je bila druga najrazvitejša država (takoja za Ciprom). Medtem ko je v letu 1995 dosegla 64 % povprečja EU glede BDP na prebivalca, se je v letu 1999 ta odstotek dvignil že na 71 %. Nobena druga država kandidatka ni preseгла 60 %. Slovenija je že prehitela Grčijo, najmanj razvito državo članico (67 % povprečja EU glede BDP na prebivalca v letu 1999) in se približala Portugalski s 76 % povprečja EU glede BDP na prebivalca v letu 1999 (Slovensko gospodarsko ogledalo 2000, 3/1).

TABELA 2: Glavni gospodarski kazalci luksemburške skupine za leto 2000

Izbrani gospodarski kazalci	Češka	Estonija	Madžarska	Poljska	Slovenija	EU-15 povpr.
BDP n. p.						
(tekoča kupna moč v EUR):	12,538	8,713	11,245	8,779	15,562	21,235
BDP (% EU povprečja)	59	41	53	41	73	100
Bruto dodana vrednost						
po sektorjih (%):						
- Kmetijstvo	4,5	6,2	5,9	4,8	3,9	2,3
- Industrija	41,8	26,3	32,7	36,5	37,7	30,7
- Storitve	53,7	67,5	61,4	58,7	58,4	67,0
Stopnja gosp.aktivnosti (%)	61,0	61,2	51,7	57,3	59,4	67,5
Brezposelnost (ILO; %)	8,8	3,7	6,4	15,0	7,0	7,6
Stopnja inflacije (%)	3,9	13,2	9,8	10,1	8,9	2,5
Primanjkljaj/presežek						
(% BDP)	-2,4	-4,6	-2,9	-2,3	-1,4	-
Tekoča bilanca (mio USD)	-2,369	-1,376	1,496	9,946	-594,2	-
Rezerve (NB; mio USD)	13,139	n.p.	11,229	27,464	3,196	-
Bruto zun. dolg (mio USD)	21,290	1,109	30,757	65,517	6,217	-
Delež EU (% skup.uvoza)	62,0	60,1	58,4	61,2	67,8	-
Delež EU (% skup.izvoza)	68,6	55,1	75,1	69,9	65,5	-
TNI (v mio USD)	21,095	284	19,863	2,000	3,000	-
TNI n. p. (v mio USD)	1,752	196	1,900	828	1,507	-
Delež TNI (% BDP)	35,4	5,9	40,3	19,9	16,1	-
Površina (v 1000 km2)	79	45	93	313	20	3,191
Prebivalstvo (v 1000-ih)	10,290	1,446	10,092	38,667	1,978	374,888
Prebivalstvo (% EU-15)	2,74	0,39	2,69	10,31	0,53	100

Viri: Eurostat: *EU Enlargement - Key data on Candidate Countries (2001)*; Havlik (2001).

povprečja EU. Plače so v Sloveniji v drugi polovici devetdesetih let presegle tiste iz drugih držav v prehodu za od 200 do 500 % (Slovenia Weekly, 2001a). Tudi relativno visoka raven socialne varnosti v Sloveniji dodatno zmanjšuje motivacijo za migracije. Skratka, Slovenija si je dobro zapomnila argumente Komisije na pogajanjih v poglavju o prostem pretoku kapitala, ko je morala poslušati predavanja o tem, da Pogodba o ES ne dopušča diskriminacije in pogojevanja. Medtem ko Komisija ni pristala na prehodno obdobje glede liberalizacije nakupa slovenskih nepremičnin in s tem na enako obravnavo vseh VSE držav zaradi domnevne slovenske visoke gospodarske razvitosti v primerjavi z drugimi državami SVE, v tem poglavju ni dovolila razlikovanja med temi državami zaradi domnevno podobno nizke gospodarske razvitosti. Ne glede na to slovenski ugovori v Bruslju niso bili sprejeti. Postalo je jasno, da bo treba to poglavje zapreti z vsemi omejitvami, ki jih zahteva Komisija, ali pa sploh ne. Tako je slovenska vlada v začetku decembra 2001 sprejela odločitev, da pristaja na prehodno obdobje, vendar s pogojem vzajemno-

sti.¹¹ Kako se bo zadeva končala, ostaja morda odprto vprašanje, kajti spomnimo se samo, da je imela Slovenija že izkušnje s klavzulo vzajemnosti. Res pa je, da to vprašanje za države članice EU ni glavno gospodarsko vprašanje. Še več, celo za Slovenijo je to bolj politično prestižno vprašanje, saj navala tuje delovne sile iz držav članic EU ni pričakovati.

Izbrana značilna vprašanja iz odprtih poglavij

Ne glede na to, kar smo povedali doslej, se diskurz o EU le redko dotakne vprašanja denarja. Še več, večinoma se poudarja, da pri projektu EU ne gre za denar. Res ne? Ob predstavitvi programa danskega predsednikovanja EU junija 2002 v Bruslju je danski zunanji minister Per Stig Moller ponovil besede svojega premierja Andersa Fogha Rasmussena, ki je članice Evropske unije pozval 'naj že zaradi ekonomskih razlogov ne blokirajo te zgodovinske odločitve' (Delo 29. 6. 2002, str. 28). Saj ne zanikamo tega, da so primarni vzrok same ideje in gonilna sila evropskega združevanja prav gospodarski razlogi, toda zadnje čase se zdi, kot da so jih zasenčila politična razmišljanja. Pri tem gre morda predvsem za to, da si ekonomske razloge države članice in države kandidatke razlagajo različno. Enakomerne gospodarske koristi je težko doseči, če gre za bolj in manj razvita gospodarstva in pri širitvi EU za države z večjo in države z manjšo pogajalsko težo. Poglejmo si še nekatere primere. Komisija je večkrat kritizirala Slovenijo zaradi prepočasne privatizacije, ki je Sloveniji omogočala tehtnejši premislek in manj bolečo tranzicijo, predvsem v socialnem smislu. Slovenska vlada je sčasoma le razvila načrt privatizacije vseh sektorjev gospodarstva. Toda mediji so večinoma zaznali interes tujega kapitala zgolj v sektorjih z velikimi dobički (npr. v bančništvu in telekomunikacijah), ne pa tudi v drugih sektorjih (npr. v železarstvu in tekstilni industriji). Ne glede na odklonilen odnos javnosti do tovrstnega povpraševanja je to popolnoma razumljivo s stališča tržnih zakonitosti. Mnogo težje pa je razložiti, zakaj Komisija vztraja pri privatizaciji bank, kar je postalo v slovenski javnosti sporno z vidika 'nacionalnega interesa'. V večini držav članic EU so banke odkrito (npr. v Nemčiji in Franciji) ali prikrito (npr. v Italiji) v državni lasti. Poleg tega so praktično zgolj v državah kandidatkah za vstop v EU banke v lasti tujih pravnih oseb, morda tudi zaradi zahtev EU. S tem bo lahko nastal paradoks, da večinske lastnice bank držav kandidatk sicer ne bodo več lastne države, bodo pa posredno v lasti tujih držav. In najbrž bo takrat EU zadovoljna s takšno 'privatizacijo'. Toda povrnimo se k pogajalskim poglavjem.

Poglavja, za katera se pričakuje, da bodo zaprta tik pred samim uradnim zaključkom celotnih pristopnih pogajanj, so v bistvu poglavja, glede katerih je EU zelo dolgo odlagala začetek pogajanj. Vsa so namreč poglavja, ki vsebujejo predvsem pomembna finančna vprašanja. Gre za poglavja o finančnih in proračunskih

¹¹ Slovenija bo po načelu vzajemnosti obravnavala vse državljane iz sedanjih držav članic, v katerih bodo veljale omejitve. Zoper nove države članice bo lahko uporabila varnostno klavzulo. Slovenija se o bilateralni ureditvi prostega pretoka ljudi dogovarja z Italijo, Avstrijo in Nemčijo. Švedska in Irska pa sta neuradno napovedali, da bosta ob vstopu odprli trg delovne sile tudi za vse nove članice EU.

določbah (št. 29), kmetijstvu (št. 7) ter regionalni politiki in koordinaciji strukturnih skladov (št. 21). Tudi te si oglejmo po tem vrstnem redu.

Glede finančnih in proračunskih določb bo Slovenija prav gotovo potrebovala prehodno obdobje, da bo lahko prevzela nove finančne obveznosti do proračuna EU. Zato je zahtevala prehodno obdobje, vendar še ni opredelila časa njegovega trajanja. To bo odvisno od rezultatov analize glede višine njenega prispevka v proračun EU, pričakovanega deleža sredstev, ki ga bo lahko črpala iz EU, sposobnosti, da bo za ta sredstva tudi kandidirala in jih porabila in tudi vpliva časovne prestativite pri črpanju iz proračuna EU. Slovenija pričakuje, da bodo prihodki iz proračuna EU presegle njene prispevke v proračun. Izid pogajanj v tem poglavju bo močno odvisen od pogajanj v obeh drugih odprtih poglavjih (kmetijstvo in regionalna politika), zato se pričakuje, da bo poglavje o finančnih in proračunskih določbah zaključeno kot zadnje. Pogajanja, upoštevajoč, da gre za finančno vprašanje, prav gotovo ne bodo lahka. Vprašamo se lahko, koliko bo EU pripravljena odstopiti od sedanjih zelo strogih določb iz 'finančne perspektive' 2000-2006 (srednjeročni finančni okvir, na katerem temeljijo vsakoletni proračuni), še posebej iz dela 'finančne strategije za širitev', ki so pravzaprav nepravilne do prihodnjih držav članic. V njih je glede dodeljevanja razvojne pomoči predvideno ločeno obravnavanje sedanjih in prihodnjih držav članic kot dveh različnih skupin. Na podlagi tega bi bila Slovenija kot druga najrazvitejša med desetimi državami kandidatki upravičena do najmanjšega deleža razvojne pomoči, čeprav bi bila v EU-25 šele na 17. mestu po razvitosti. V nasprotju s tem se Slovenija zavzema za pravično in enakopravno obravnavo vseh držav in s tem za enotno lestvico dodeljevanja razvojne pomoči za sedanje in prihodnje članice. Samo na ta način se lahko pričakuje, da bodo prihodnje države članice čim prej dosegle povprečje razvitosti EU. To je tudi v skladu z večkrat poudarjenim načelom solidarnosti in socialne kohezije, za katero se zavzemajo sedanje države članice EU in na kateri temelji sedanja in prihodnja gospodarska uspešnost EU kot celote. Slovenija se tudi ne strinja z načinom plačevanja proračunskih prispevkov v skupen proračun, ki ga predlaga EU. Predvideva namreč plačevanje celotnih prispevkov za vse države članice, z izplačevanjem pavšalnih zneskov prihodnjim državam članicam pa naj bi zagotovila, da ne bi bile neto plačnice v proračun unije. Sloveniji se zdi, da bi bila v prvih letih članstva držav kandidatki ustrežnejša rešitev plačevanje znižanih in ne celotnih prispevkov v proračun. Države kandidatke bi s tem bile manj odvisne od povračila iz proračuna (ki so lahko tudi golob na strehi) in zanje bi tak način pomenil tudi manjše finančno breme (vrabec v roki). Toda videli bomo, kako bo s predlogom glede znižanih prispevkov v svoj proračun zadovoljna EU.

Drugo občutljivo poglavje za EU je prav gotovo poglavje o kmetijstvu. Slovenija sprejema *acquis* glede tega poglavja, vendar zahteva prehodna obdobja in izjeme.¹² Delež kmetijstva v slovenskem BDP je 3,9 % in je primerljiv s strukturo

¹² *Izjeme, ki jih med drugim zahteva Slovenija, so: pravica do omejitve uporabe nekaterih pesticidov (slovenski standardi so višji kot standardi EU), do omejitve trgovine s čebelami, ki niso domače vrste (da bi ohranili genetsko raznolikost), izuzetje iz obvezne destilacije stranskih produktov grozdja, izuzetje iz določb, ki prepovedujejo mešanje belih in rdečih vrst grozdja, skupaj z dovoljenjem za nižjo vsebnost alkohola za nacionalno priljubljeno vino IČvičke, in možnost označevanja vinskih steklenic še v drugem jeziku EU poleg slovenščine. Zdi se, da bo Komisija tem zahtevam naklonjena.*

EU (2,3 %). Slovenija je neto uvoznica kmetijskih izdelkov in njena raven cen je primerljiva s tisto v EU, kar samo koristi skupni kmetijski politiki EU, ki ima težave zaradi presežkov na eni strani in subvencij na drugi. Zato Slovenija v tem smislu ni pričakovala večjih težav. Toda EU je od Slovenije začela zahtevati zmanjšanje nacionalnih kvot za 10 % pri pridelavi mleka, sladkorja, oljčnega olja, govejega mesa in mesa drobnice, v bistvu torej pri tistih kmetijskih proizvodih, ki jih Slovenija izvažata. Pričakovanja Slovenija so (bila) ravno obratna, in sicer da se bodo nacionalne kvote za te pridelke lahko celo zvišale glede na trenutno določene kvote, ki temeljijo na zatečenem stanju kmetijske proizvodnje. Toda to še ni konec težav slovenskega kmetijskega sektorja. Nekatere težave lahko nastanejo šele po vstopu v EU zaradi primerljivo precej manjše velikosti povprečnih nižinskih kmetij in precejšnjega števila višinskih kmetij. Če območja z gorskimi kmetijami ne bodo razvrščena kot regije Cilja 1, te kmetije ne bodo mogle uspešno konkurirati na trgu. Kljub temu pa je bilo v pogajanjih o kmetijski politiki zahtevanih le nekaj prehodnih obdobj, ker Slovenija pričakuje, da bodo uspešno zaključena pogajanja v nekaterih drugih pomembnih poglavjih (npr. o regionalni politiki in o proračunu) ublažila tovrstne težave kmetijskega sektorja. Ne glede na to pa kmetijska pogajanja glede vsebine napredujejo zelo počasi. Zdi se, da EU še vedno tehta, kako se lotiti tega vprašanja. Kmetijska politika je v EU prav gotovo med najobčutljivejšimi. Največji del proračuna v EU (pribl. 45 % v letu 2002) je namreč namenjen prav kmetijstvu, kar najbrž enostavno pomeni, da je predrago. Predrago je zaradi dveh razlogov: na eni strani zaradi subvencioniranja pridelkov, kar spodbuja kmete k intenzivnejši pridelavi, in na drugi strani zaradi subvencioniranega izvoza presežkov kmetijskih proizvodov kot posledice intenzivnega kmetovanja (prvega razloga). S tega vidika je morda razumljivo, da se EU želi izogniti 100 % financiranju neposrednih plačil kmetom iz svojega proračuna za kmetijske proizvode, katerih cene so previsoko določene in ki jih trg sicer ne bi zdržal. Manj razumljivo pa je, da naj bi se kmetijska politika EU prenovila tako, da bi bili kmetje v državah kandidatkah prvih deset let po vključitvi v EU upravičeni do nižjih neposrednih plačil kot kmetje v državah članicah. Še bolj zaskrbljujoče je, da Komisija ne želi pristati na to, da bi razliko do 100 % nadomestil kmetom prihodnje članice plačevale iz lastnega državnega proračuna. Slovenija se boji, da spori glede reforme kmetijske politike v EU ne bodo vplivali le na hitrost pogajanj, temveč tudi na enakopraven položaj Slovenije z drugimi primerljivimi državami članicami po njenem vstopu v EU.

Z vidika EU (kot tudi z vidika Slovenije) je med preostalimi poglavji občutljivo še poglavje o regionalni politiki in koordinaciji strukturnih skladov. Čeprav ima Slovenija močno regionalno izročilo, se je po pridobitvi samostojnosti in/ali zaradi nje izkazala za precej centralizirano državo.¹³ To je komajda v skladu s politiko v EU, ki morda tudi zaradi načela subsidiarnosti in zmanjševanja demokratičnega primanjkljaja spodbuja subnacionalno regionalizacijo in regionalizem kot obliko

¹³ V ustavi je oblikovanje regij predvideno kot možnost, ki je odvisna od volje lokalnih skupnosti. Vendar je celo taka rešitev povzročila tako burno politično razpravo, da je bila ustava tudi zato sprejeta skoraj šele eno leto po razglasitvi neodvisnosti. Poleg tega imajo lokalne skupnosti zelo omejene pristojnosti in zato je le malo tistih zadev, ki bi jih lahko prenesle na regijo. Razprava o ustavnih spremembah, ki bi dovolile regionalizacijo, pa se nadaljuje.

samouprave in s tem demokracije (izvoljeno intermediarno oblast med lokalno in nacionalno ravni). Vendar se zdi, da Komisije centralizacija slovenske države ne moti. Pogajalska izhodišča so sporna le zaradi tega, ker imajo pomembne finančne posledice. Trenutno se le regijam, ki imajo BDP na prebivalca nižji od 75 % povprečja EU, dodeljuje pomoč za manj razvite regije. Ko bodo v EU vstopile nove države, ki so v povprečju veliko revnejše od sedanjih članic, se bo povprečni BDP na prebivalca bistveno zmanjšal. Posledica tega statističnega učinka bi lahko bila, da Slovenija kot najrazvitejša država kandidatka ne bo več upravičena do strukturne pomoči. Slovenija zato trdi, da je BDP na prebivalca na ravni države preveč splošno merilo, ki ne kaže razlik v razvoju posameznih subnacionalnih regij. BDP na prebivalca je v Sloveniji na ravni približno 73 % povprečja EU, vendar pa dve tretjini slovenskega prebivalstva živi na območjih, na katerih je BDP na prebivalca le na ravni okoli 59 % povprečja EU. EU obravnava v pogajanjih celotno Slovenijo kot eno regijo, kljub temu da je Slovenija predlagala dve regiji: osrednjo Slovenijo (glavno mesto in okolico) in obmejno regijo (drugi del ozemlja). To sporno vprašanje je povezano z višino sredstev, ki bi jih Slovenija lahko prejela iz proračuna EU kot strukturno pomoč. Glede na trenutne standarde EU bi bila Iregija preostale Slovenije upravičena do t.i. statusa regije Cilja 1. Na podlagi tega statusa so regije upravičene do sredstev iz največjega strukturnega sklada EU, ki vključuje okoli 70 % sredstev vseh strukturnih skladov. Slovenija poleg tega glede Ljubljanske urbane regije pričakuje, da bo ta dobila poseben status in poseben finančni razvojni paket, ki bi bil opredeljen neposredno v sami pristopni pogodbi. Za zdaj Komisija nasprotuje taki delitvi in vztraja pri eni regiji. S tem bi bila Slovenija kot ena regija upravičena le do statusa regije Cilja 2. V tem primeru bi se lahko potegovala le v okviru 11 % sredstev vseh strukturnih skladov, s čimer bi se od neto prejemnice spremenila v neto dajalko prispevkov v proračun EU (Rovan 2001, str. 25-27).

Slovenija je, da bi postopoma uvedla načelo ozemeljske koncentracije razvojne pomoči, svoje ozemlje že razdelila na dvanajst statističnih ozemeljskih enot glede na statistično razvrstitev teritorialnih enot (SKTE). Kar zadeva teh 12 statističnih regij, veljajo zanje drugačna (posebna) pravila pri dodeljevanju državnih pomoči. Osrednja Slovenija lahko glede na svoj BDP, razvojne težnje in kupno moč pričakuje državno pomoč v višini 35 % od naložbene vrednosti, medtem ko lahko preostala Slovenija pričakuje do 40 % državne pomoči glede na naložbeno vrednost. EU se je strinjala s to statistično razdelitvijo na ravni SKTE-3 (t.j. dvanajst statističnih regij), ne pa s statistično razdelitvijo na dve regiji na ravni SKTE-2. Taka razdelitev še vedno ostaja predmet pogajanj. Statistična razdelitev na dve regiji na ravni SKTE-2 bi pomenila, da bi bila vsaj ena regija upravičena do pridobitve statusa regije Cilja 1. Ker ima Komisija odklonilno stališče do uvedbe dveh regij, kar je Slovenija predlagala na začetku pogajanj, je država predlagala razdelitev na tri regije (zahodno, vzhodno in osrednjo). Težko je predvideti, kakšen bo izid pogajanj v tem poglavju, še posebej ker je to poleg kmetijske politike prav tako občutljivo finančno vprašanje za EU.¹⁴

¹⁴ Po nekaterih zadnjih podatkih naj bi prišlo do salomonske rešitve, po kateri naj bi Komisija odstopila od pogoja, da mora Slovenija zaključiti proces regionalizacije na ravni SKTE-2 do konca pogajanj o tem poglavju. Čas naj bi imela do leta 2006. To problema ne razrešuje, temveč ga samo odlaga.

Zaključek

Večkrat je bilo že poudarjeno, da je hitrost pogajanj odvisna od pripravljenosti držav kandidatki za dokončanje procesa preoblikovanja in prilagajanja pristopnim zahtevam. Lahko pa opazimo, da dalj časa ko pogajanja trajajo, vedno manj je njihova hitrost odvisna od pripravljenosti države, da pristopi k EU, in vedno bolj od sposobnosti in pripravljenosti EU, da nove države sprejme. Zanimivo je, da se EU nagiba k uporabi dvojnih meril v svojih pogajalskih izhodiščih, v glavnem zaradi posebnih interesov različnih držav članic. Včasih pa EU zahteva celo spoštovanje zahtev, ki niso prav nič povezane z *acquisom* ali samim procesom pogajanj. Naraščajoče število finančnih vprašanj igra zelo pomembno vlogo. Lahko samo upamo, da to ne bo vplivalo na politične odločitve, ki bi države kandidatke spremenile v drugorazredne članice po pristopu. To bi bil prav gotovo začetek konca uspešne širitve. Zdi se, da gre pri EU manj za visokoteleče ideje in bolj za (strateško) moč in denar. Lahko bi celo rekli, da v EU ne obstoji t. i. demokratični primanjkljaj, saj ne obstoji niti demokracija. Ne glede na to, pa ostaja enakopravnost nacij (držav) že iz zgodovinskih razlogov pomemben izziv za prihodnost evropskega povezovanja. Zdi se, da bi EU morala izboljšati svoje zunanjepolitične mehanizme v smislu večjega poudarka na sredstvih mirnega reševanja sporov, še posebno v dvostranskih (meddržavnih) odnosih, kadar se ti razvijejo v okoliščine, iz katerih se lahko razvijejo celo spori. Sredstva mirnega reševanja sporov bi bila nujno ne le zaradi prihodnjih širitvev (ko in kadar bo do njih prišlo), temveč tudi zaradi odnosov s sosednjimi državami, ki bodo trajno ostale zunaj EU.

Kaj naj bi to vse pomenilo za države kandidatke? Naj postanejo zadržane in ponovno premislijo o svoji zunanjepolitični odločitvi priključevanja EU? Nikakor ne. Države kandidatke se morajo priključiti EU in pri tem prevzeti svoj del odgovornosti za nadaljnji razvoj integracije, saj je to še vedno najboljša možnost med vsemi slabimi. In le upamo lahko, da bodo te države po vključitvi v EU prispevale tudi k mirnemu reševanju sporov ter spoštovanju enakopravnosti in vladavini prava, kar se včasih zdi, da najbolj pogrešajo v sedanjih odnosih z EU in/ali njenimi državami članicami.

LITERATURA

- Accession negotiations: State of play, 11. 06. 2002. European Commission - Enlargement DG: Brussels, http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/pdf/stateof-play_june_2002.pdf (25. 06. 2002).
- Bevc, Milena/Prevolnik - Rupel, Valentina (2000): Daily crossborder migration on the Schengen borders of the Republic of Slovenia, The Institute of Economic Research: Ljubljana.
- Damijan, Jože P./Kopatin, Franc (1999): Ekonomska ocena učinkov zapiranja prostocarinskih prodajal, Inštitut za ekonomska raziskovanja: Ljubljana.
- Enlargement Weekly Newsletter (29 June 2001), European Commission: Brussels, http://europa.eu.int/comm/enlargement/docs/newsletter/weekly_arch.htm (13.8.2001).

- Eurostat: EU Enlargement - Key Data on Candidate Countries (2001), Luxembourg, <http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop> (17. 10. 2001).
- Glavič, Bojan (2000): "Zadnje leto za dutyfreeje - Vlada se je odločila, da bomo brezcarinske prodajalne konec letošnjega leta preoblikovali v navadne, Evrobilten, št. 15, str. 6-7.
- Havlik, Peter (2001): EU Enlargement: Economic Impacts on Austria, the Czech Republic, Hungary, Poland, Slovakia and Slovenia. The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW): Vienna.
- Kovač, Bogomir (1999): Ekonomska upravičenost obstoja prostocarinskih prodajaln in ocena učinkov zapiranja prodajaln, Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani: Ljubljana.
- Monthly Bulletin (2001), Banka Slovenije: Ljubljana, zvezek 10, št. 5.
- Pintar, Nataša (2000): Zakon o denacionalizaciji - kamen spotike na poti v EU? Vprašanje denacionalizacije se je vtihotapilo v pogajanja o pristopu na pobudo nemško-avstrijske naveze, Evrobilten, št. 16, str. 9-11.
- Pogajalska izhodišča Republike Slovenije, <http://www.gov.si/ops/ang/pi/obravnave.html> (25. 6. 2001).
- Poročilo o napredku Republike Slovenije pri vključevanju v Evropsko unijo, junij 2002, <http://www.gov.si/svez/uk/mainmenu.htm> (25. 6. 2002).
- Rovan, Andreja (2001): Objective 1 and Slovenia's Structural Policy, Institute of Macroeconomic Analysis and Development: Ljubljana.
- Slovenia Weekly (2001): Focus: 19 Articles of the Constitution to be Amended, št. 29 (31. julij), <http://www.vitrum.si/sw/sw2001-22/index.html> (13. 8. 2001).
- Slovenia Weekly (2001a): EU Accession Report: 20 Negotiating Chapters Now Closed, št. 22 (12. junij), <http://www.vitrum.si/sw/sw2001-22/index.html> (28. 6. 2001).
- Slovensko gospodarsko ogledalo 2000 (Letno poročilo), Inštitut za makroekonomske analize in razvoj: Ljubljana, 2001, <http://www.gov.si/zmar> (15. 4. 2001).